

TÜRKİYE’DEKİ SURIYELİ GÖÇMENLERİN SİYASAL KATILIM DAVRANIŞLARI: MARDİN İLİ ÖRNEĞİ¹

Merve ŞİMDİ²

Makale İlk Gönderim Tarihi / Recieved (First): 06.02.2020

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 23.06.2020

Özet

Arap Baharı Ortadoğu ve Kuzey Afrika’da yıllarca sürececek bir iç savaşın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Meydana gelen savaşlar Suriye’yi de etkisi altına almış ve milyonlarca insan yaşadıkları yerlerden göç etmek zorunda kalmıştır. 2011 yılında başlayan söz konusu göç hareketleriyle birlikte Türkiye’ye de çok sayıda Suriyeli gelmiş ve bunların bir kısmı zaman içinde vatandaşlık statüsü elde ederek başta seçme ve seçilme hakkı olmak üzere çeşitli siyasal katılım haklarına sahip olmuşlardır. Çalışmada, Suriyeli göçmenlerin göç etmeden önceki ve göç ettikten sonraki siyasal katılım davranışları incelenerek analiz edilmiştir. Çalışmanın metodolojisinde yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşmenin örnekleme Mardin’de yaşayan 22 Suriyeli göçmenden meydana gelmiştir. Elde edilen veriler Althusser’in devletin ideolojik ve baskı aygıtlarından aile, eğitim, medya, polis-ordu-hapishane ile Pierre Bourdieu’nün habitus kavramının temalandırılmasıyla analiz edilmiştir. Yapılan alan araştırması sonucunda; bireylerin göç etmeden önceki siyasal algı davranış şemalarında devletin ideolojik ve baskı aygıtlarının önemli bir rol oynadığı ve yaşanan göç hareketiyle birlikte değişen habituslarıyla yeniden üretilen siyasal katılım davranışlarında demokratik yönde farklılıklar meydana geldiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Suriye, Siyasal katılım, Habitus, Arap baharı.

POLITICAL PARTICIPATION BEHAVIOR OF SYRIAN MIGRANTS IN TURKEY: THE CASE OF MARDİN

Abstract

The Arab Spring, also affected Syria caused a civil war that have last for years in Syria and millions of people had to migrate to foreign countries. With the migration movements that started in 2011 large number of Syrians migrated to Turkey because of Syrian civil war. Immigrated to Turkey Syrians have obtained citizenship status over time. They also had various political participation rights, including the right to vote and to be elected. In this study, political participation behaviors of Syrian migrants before and after migration were investigated and analyzed. In the methodology of the study, semi-structured interview method was used. The sample of the interview consisted of 22 Syrian immigrants living in Mardin. The data obtained were analyzed with the combination of Althusser’s argument about the ideological and oppression devices of state, namely family, education, media, police-army-prison and Pierre Bourdieu’s habitus concept. As a result of the field work; the ideological and oppression devices of the state played an important role in the political perception and behavioral schemes of individuals before migration. With the change of the habitus after migration, it has been explored that the political participation behaviors of the Syrians have been reproduced through changing to more democratic direction.

Keywords: Migration, Syria, Political participation, Habitus, Arap spring

¹ Bu makale, Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında, 2019 yılında hazırlanmış olan “Türkiye’deki Suriyeli Göçmenlerin Siyasal Katılım Davranışı: Mardin Örneği” başlıklı yüksek lisans tezi çalışmasına dayalı olarak kaleme alınmıştır.

² Araştırma Görevlisi, Batman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, merve.simdi@batman.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5902-6588

1. Giriş

Göç tecrübesi genel anlamda bir mekânın kaybedilmesiyle başlayan ve yeni bir mekân bulma çabasıyla süregelen bir durumu ifade etmektedir. Ekonomik sıkıntılar, siyasi istikrarsızlıklar, sosyo-kültürel problemler, insan hakları ihlalleri, iç savaş, can güvenliği, üretim tarzı değişiklikleri ve daha pek çok kişisel ya da dışsal sebep bireylerin göç etmesine neden olmaktadır. Globalleşen dünya ve yaşanan iç savaşlardan kaynaklı olarak göç hareketleri ülke içinde olmanın yanı sıra ülke sınırlarını aşarak uluslararası boyut kazanmıştır. Ortadoğu coğrafyasında 2010 yılının Aralık ayında Tunus’ta ekonomik, siyasi, sosyal sıkıntılar sonucunda otoriter ve baskıcı ülke rejimine karşı vuku bulan halk ayaklanması kısa sürede Kuzey Afrika ve Ortadoğu’daki diğer ülkelere de tesir etmiştir. Arap ülkelerinde meydana gelen siyasi karışıklıklardan dolayı birçok insan can güvenliği nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalmıştır. Yaşanan karışıklıklar ve sonucunda ortaya çıkan iç savaştan en çok etkilenen ülke ise Suriye olmuş ve büyük çoğunluğu Türkiye’ye olmak üzere milyonlarca yurttaş başka ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır.

Türkiye son dönemlerde Suriye’den gelen göçmenlerle birlikte dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumuna gelmiştir. Türkiye’de bulunan Suriyeli göçmenlerin sayısı 3.614.108 kişidir (UNHCR, 2019). Suriyeli göçmenler Türkiye’nin birçok şehrine yerleşmiştir. 911 kilometrelik Türkiye-Suriye sınır hattında bulunan ve bu çalışmanın kapsamını oluşturan Mardin’e göç edenlerin sayısı 87 bin 217 kişidir (Mülteciler Derneği, 2019). Türkiye’de 79 bin 894 Suriyeli göçmen vatandaşlık almıştır (UNHCR, 2019). Bunların içinde yaklaşık 50 bin kişinin seçme ve seçilme haklarına ulaşması ve hatta Türkmen Meclisi eski Başkanı Semir Hafez’in milletvekili adayı olması gibi etkenler Suriyeli göçmenlerin siyasal davranışlarının araştırılıp analiz edilmesini önemli kılmaktadır.

Göç süreciyle birlikte birey yeni sosyal ağlar yaratmaktadır. Birey toplumsal meselelere karşı tutum ve davranışlarını yarattığı sosyal ağların etkisinde kalarak sergileyebilmektedir. Bireyin sosyal alanda edindiği yeni deneyimler yeni siyasal ilişkilene biçimlerini de üretmektedir. Çağdaş demokrasilerin en temel kriterlerinden ve göstergelerinden biri olan siyasal katılım davranışları göç eden toplumlar arasında toplumsal birliğin sağlanmasında önemli rol oynar. Suriyeli göçmenlerin vatandaşlık almalarıyla birlikte gündeme gelen oy kullanma hakları siyasal katılım davranışlarını sergilemeleri bakımından önemli bir adımı nitelendirir. Bu bağlamda çalışma, başta seçme ve seçilme hakları olmak üzere Suriyeli göçmenlerin göç etmeden önceki ve göç ettikten sonraki siyasal katılım davranışlarını incelemeyi amaçlamaktadır.

Çalışmanın savı; bireyin siyasal toplumsallaşmasında aile, eğitim, yaş, cinsiyet, meslek, medya olanaklarının etkili rol oynadığı, ülkelerin rejimlerinin bireylerin siyasallaşmasında önemli olduğu, bireylerin göç ettikten sonra değişen habituslarına bağlı olarak siyasal katılım davranışlarında değişimler meydana geldiği ve kültürel bir unsur haline gelen oy verme davranışının realitede demokratik yönetim biçimini yansıtmadığı yönündedir.

Çalışmanın metodolojisi yarı yapılandırılmış görüşme yönteminden meydana gelmektedir. Çalışmanın veri setini Mardin’de yaşayan yirmi iki Suriyeli göçmen oluşturmaktadır. Alan araştırması 2019 yılının Mayıs-Temmuz ayları arasında yapılmıştır. Kartopu yöntemi kullanılarak birbirinden farklı demografik özelliklere sahip örneklem seçilmeye çalışılmıştır. Elde edilen bilgiler çalışmanın amacına uygun olarak referans alınan kavramlar ışığında analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakatlarda başlıca iki ana tema üzerinde yoğunlaşmıştır: Suriyeli göçmenlerin Türkiye’ye gelmeden önceki ve geldikten sonraki siyasal katılım davranışları. Katılımcıların Suriye’deki siyasal davranışları Althusser’in ideolojik ve baskı aygıtları olan aile, eğitim, medya, polis-

asker ele alınarak incelenmiştir. Suriyeli göçmenlerin Türkiye'deki siyasal davranışlarını analiz edebilmek için Pierre Bourdieu'nün habitus kavramı referans olarak kullanılmıştır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Arap Baharı süreciyle ortaya çıkan savaşlardan kaynaklı olarak yaşanan göç hareketleri ve Türkiye'nin durumu yer almaktadır. İkinci bölümde kavramsal açıdan siyasal katılım ve siyasal katılımı etkileyen faktörler açıklanmaktadır. Üçüncü bölüm çalışmanın alan araştırması kısmından oluşmaktadır. Sonuç bölümünde ise çalışmayla ilgili elde edilen bulguların analizi yapılmaktadır.

2. Arap Baharıyla Birlikte Türkiye'de Yaşanan Göç Hareketleri

17 Aralık 2010 tarihinde üniversite mezunu olan ve ekonomik imkânsızlıklardan dolayı seyyar satıcılık yaparak hayatını idame ettirmeye çalışan Mohammed Bouazizi'nin satış arabasına polisler tarafından el konulmuştur. Bu olay sonrasında Bouazizi valilik önünde kendini ateşe vererek yakmıştır (LeVine ve Reynolds, 2016: 58). Yaşanan olay sonrasında halk ayaklanmış ve protestolar başlamıştır. Ortadoğu coğrafyasında ekonomik, siyasi, sosyal sıkıntılar sonucunda Tunus'ta başlayan halk ayaklanmaları kısa süre içinde bölgedeki diğer Arap ülkelerine de domino etkisi yaratarak tesir etmiştir. Arap Baharıyla birlikte halk ekonomik istikrarsızlığın ortadan kaldırılmasını, ekonomik ve sosyal eşitliğin var olmasını, demokratik yönetimlerin başa gelmesini talep etmiştir. Münferit bir olay olarak başlayan protesto gösterisi halk tabanına kısa süre içinde yayılmış ve Ortadoğu'da yaşanan toplumsal ve ekonomik sıkıntıların boyutunu yansıtmıştır.

Protestoların oluşumundaki diğer faktör ise Arap coğrafyasının siyasal düzeninde demokratik kurumlara dayalı bir altyapının olmamasıdır. Protesto hareketleri sergileyen gruplar kurumsal yapıların değişimine yönelik fikir ve tutum geliştirmişlerdir. Grupların geliştirmiş olduğu fikirler kurulu düzene karşı yabancılaşmayı arttırmıştır. Halk yaşanan ekonomik sıkıntıların arka planında aslında başkanı ve siyasal rejimi problem olarak görmüşlerdir (Kışlakçı, 2012: 9). Halk protestolarındaki umut ise Arap toplumlarında demokratik yönetimlerin kurulmasını sağlamaktır.

Arap coğrafyasındaki iktidar modelleri sivil toplumun gelişmesini engelleyen, muhalefeti baskılayan ve yalnızca iktidarın etrafında oluşacak muhalif yapıya izin veren, ifade- basın özgürlüğü, insan hakları, şeffaflık, hesap verebilirlik, yargı bağımsızlığı, eşitlik gibi demokratik temelli hak ve özgürlüklerin geliştirilmesi noktasında zayıf kalan yapılara dönüşmüştür (Nebati, 2019: 184). Arap ülkelerinde demokratik olmayan seçimlerin mevcudiyeti, ekonomik sıkıntıların da artmasıyla birlikte halk üzerinde yıpratıcı süreçlerin oluşmasına neden olmuştur. Halk seçimler aracılığıyla iktidarda bulunanların değişimlerini istemekte ve yolsuzlukların giderilmesi amacıyla şeffaf, adaletli gelir dağılımının sağlanmasını talep etmektedir.

2010 yılına ait işsizlik verileri incelendiğinde Tunus'ta %13, Suriye'de %8,4, Mısır'da %8,9 oranında işsizliğin olduğu gözlemlenmektedir (ILO, 2011: 3). Ortadoğu'da toplumsal problemlerin yaşanmasında ekonomik sıkıntıların etkili olduğu görülmektedir. Suriye'de de işsizlik ve yolsuzluk problemlerine karşı halk kayıtsız kalamamıştır. 2011 yılı Mart ayında, Dera kentinde duvara hükümet karşıtı sloganlar yazan gençlerin tutuklanmasından sonra kentte protesto gösterileri başlamış ve polisin silahlı müdahalesi sonucunda birkaç kişi ölmüştür (Çelik, 2015: 38). Meydana gelen gösteriler zamanla iç savaşa dönüşmüştür.

Arap Baharını yaşayan ülkeler sosyo-ekonomik ve kurumsal olarak benzer özelliklere sahip olmalarına rağmen, her ülkenin kendine özgü dinamikleri süreci farklı noktalara doğru çekmiştir. Örneğin Tunus, Mısır, Libya ve Yemen'de iktidar değişimi gerçekleşmiştir; ancak Suriye'de rejim iktidarda kalabilmek için tüm gücünü kullanmıştır. Bu bağlamda Arap Baharı Suriye'de bölgesel güç mücadelesinden uluslararası bir güç mücadelesine dönüşmüştür (Kurt, 2014: 8). Suriye'de Esad rejimi

ayaklanmalara karşı güç kullanımında bulunmuş ve yaşanan iç savaşlardan kaynaklı olarak binlerce insan hayatını kaybetmiştir. Güvenlik sebebiyle insanlar Suriye'den göç etmek durumunda kalmıştır.

Suriye'de yaşanan göç hareketlerinden dolayı dünya genelinde 5.625.871 Suriyeli göçmen bulunmaktadır. Göç eden Suriyelilerin %64,1'i Türkiye'de yaşamaktadır (UNHCR, 2019). Türkiye Suriye'den göç eden vatandaşlara açık kapı politikası izlemiştir. Ayrıca Türkiye'nin taraf olduğu 1951 Cenevre sözleşmesindeki coğrafi sınırlandırma maddesinden kaynaklı olarak ülkedeki Suriyeli göçmenlere hukuki açıdan mülteci statüsü verilmemiş, geçici koruma statüsü verilmiştir.

Rakamların ortaya koyduğu gibi Türkiye'de ciddi bir Suriyeli nüfusu bulunmaktadır. 2011 yılından bu yana Suriyelilerin Türkiye'deki toplumla bir arada yaşayabilmesi için birçok adım atılmıştır. Suriyeli göçmenlerin toplumla entegrasyonunun sağlanabilmesi bakımından Türkiye tarafından alınan önemli bir karar vatandaşlık konusudur. Türkiye'de 79 bin 894 Suriyeli göçmen vatandaşlık almıştır (UNHCR, 2019). Ayrıca Suriyeli göçmenler vatandaşlık haklarının getirilerinden biri olan seçme ve seçilme haklarını da elde etmişlerdir. Türkiye'de yapılan seçimlerde Suriyeli göçmenler oy kullanmışlardır. Böylelikle yaşadıkları bölgelerdeki siyasal sürece dahil olmuş ve siyasal karar alma mekanizmalarında yer almışlardır.

3. Kavramsal Açıdan Siyasal Katılım Davranışları

Bireyin kendi varoluşunu gerçekleştirme yolunda siyaseti anlamlandırıp algılamasının bir sonucu olarak katılım süreci de başlamaktadır. Siyasal katılım, vatandaşların politik sistem karşısındaki tutum, davranış ve durumlarını belirlemektedir. Katılım biçimsel açıdan yalın bir merak duygusundan aktif bir eylemsel davranışı içinde barındıran geniş bir alana sahiptir (Kapani, 2016: 144). Siyasal katılım salt oy kullanma davranışı olarak algılanmamalıdır. Bazı vatandaşlar salt oy kullanma davranışı sergileyebildiği gibi şiddetli eylem hareketlerinde de yer alarak farklı bir davranış biçimi gösterebilir.

Siyasal davranış devam eden bir süreci ifade etmektedir. Yurttaşlar itiraz, dilekçe, boykot, grev, gösteri, yüz yüze görüşme, toplu dilekçe gibi eylemsel faaliyetlerde bulunarak seçimler arasındaki süreçte karar mercilerini etkileyebilmektedir (Kalaycıoğlu, 1995: 48). Politik sistem karşısında birey sistemi olduğu gibi itiraz etmeden kabul ettiği ölçüde daha ılımlı bir katılım sergileyebilmektedir. Yurttaş sistemi değiştirmek için çaba harcadığı takdirde şiddetli eylem biçiminde bir katılım davranışında bulunabilmektedir.

Siyasal katılım toplumun her kesimini siyasal sistemin içine katarak temsiliyet olanağı tanır ve toplumda denge ve uzlaşma mekanizmasının var olmasını sağlar. Siyasal sistemin bütünleşmesi ve güçlendirilmesi açısından katılım önem arz etmektedir (Kışlalı, 2010: 220-221). Katılımı önemli kılan, hükümetin alacağı kararlarda fikir beyan ederek kararın uygulanması noktasında etkili rol oynamasıdır.

Bireylerin siyasal olaylar karşısında sergilemiş oldukları tutum, davranış ve eylemler siyasal katılımın göstergesidir (Öztekin, 2010: 244). Bireyin kendi varoluşunu tamamlamasıyla birlikte siyaseti anlamlandırıp algılamasının bir sonucu olarak katılım süreci de başlamaktadır. Toplumun devlete karşı takınacağı tavır, tutum, davranış devletin herhangi bir organının dışında tartışılarak elde edilen bir durumdur.

Bir siyasal toplumda bireylerin hem yerel hem de ülke genelindeki seçimlerde yöneticileri seçmek, karar mercilerinin karar verme süreçlerinde kendi menfaatleri doğrultusunda etkili olmak amacıyla sarf ettikleri davranış, eğilim ve eylemler siyasal katılımı ifade etmektedir (Dursun, 2010: 234). Bireyin politik katılımı demokratik olarak karar verme mekanizmalarını etkilemelidir.

Katılım taraf olmak demek değildir, istem dışı olarak bir şeye taraf olmak katılım olarak algılanmamalıdır. Katılımda katılımcının kendine olan egemenliğini bilerek davranması, kendini algılama yetisinde bir davranış sergilemesi ve kendini yetiştirebilmiş olması gerekmektedir (Sartori,

1996: 124-125). Katılım bireyin belli bir yetişkinlik düzeyine erişimiyle ve öz iradesiyle gerçekleşebilmektedir. Ancak siyasal katılımında tutum ve kanaatleri etkileyen cinsiyet, aile, eğitim, meslek, kitle iletişim araçları, gelir düzeyi gibi birçok faktör bulunmaktadır. Siyasal katılımı etkileyen faktörlerin farklılaşması sonucunda katılım türleri de çeşitlenmektedir. Bireylerin siyasal faaliyete katılmaları farklı düzey ve biçimlerde oluşmaktadır.

Dahl, siyasal katılımı vatandaşların katılım yönelimlerinden hareketle siyasi tabaka, siyasi olmayan tabaka, iktidar/güç peşinde koşanlar ve iktidar/güç sahipleri olarak dört kategori şeklinde ele almaktadır. Tabakanın en üst kısmında iktidar sahipleri yer almaktadır. İktidar sahiplerini takiben yoğun katılım davranışı gösteren iktidar peşinde koşanlar gelmektedir. İktidar peşinde koşanlar ve iktidar sahipleri toplumun azınlıkta kalan kesimini ifade etmektedir. Kategorinin en alt kısmında siyasal olmayan tabaka yer almaktadır. Siyasal tabaka ile siyasal olmayan tabaka toplumun geniş bir kısmını temsil etmektedir (Dahl, 1963: 96). Bu kategorize edilmiş model farklı rejimlere göre değişebilmektedir. Siyasal katılım türleri açısından en basit katılım türü oy vermedir. Oy verme davranışları siyasal katılım biçimlerinden en yaygın kullanılanıdır (Heywood, 2007: 358). Oy verme davranışı birey açısından sorumluluk, vatandaşlık görevi olarak da algılanmaktadır.

Bireyin siyasal katılım biçimi yaşanılan ülkenin yönetim şekliyle yakından ilgilidir. Demokrasiyle yönetilen ülkeyle demokratik olmayan bir yönetim şeklinin mevcut olduğu ülkenin bireylerinin siyasal katılım şekli ve sergilemiş olduğu davranışı etkileyen faktörler birbirinden farklılaşmaktadır. Siyasal alan ile birey arasındaki ilişkilene süreci tarihsel olarak ülkelerin yaşamışlıkları, toplumsal olarak sahip olunan değerler, toplum içindeki öznel ve nesnel koşullar, siyasal pratikler, siyaseti algılama tarzı, çevresel faktörler, ailenin etkisi ve yaşanılan yerdeki siyasal aktivizm gibi birçok parametre ile inşa edilmektedir.

Bütün bu teorik açıklamaların ışığında, oy kullanma demokratik olma iddiasındaki rejimlerde en temel siyasal katılım aracı durumundadır ve bir sistemin gerçekten demokratik olup olmadığını ya da bireylerin siyasal katılım davranışlarını inceleme açısından da söz konusu aracın nasıl kullanıldığına bakmak faydalı olacaktır. Bir sonraki bölümde ele alınacağı gibi, Suriyelilerin Türkiye'ye göç etmeden önceki ve göç ettikten sonraki siyasal katılım davranışları analiz edilirken bu çalışmada da üzerinde durulacak en kilit faktör oy kullanma olacaktır.

4. Mardin'de Yaşayan Suriyeli Göçmenlerin Siyasal Katılım Davranışları Üzerine Alan Araştırması

Suriye'deki iç savaştan dolayı yaklaşık dört milyon kişi Türkiye'ye göç etmiştir. Göç edenlerden 87.096 kişi Suriye'ye sınır hattında bulunan Mardin'e yerleşmiştir (Mülteciler Derneği, 2019). İlerleyen süre zarfında geri dönüşün imkansızlığı Suriyeli göçmenler için vatandaşlık düşüncesini doğurmuştur. Türkiye'de 79 bin 894 Suriyeli göçmen vatandaşlık almıştır (UNHCR, 2019). Vatandaşlık süreciyle birlikte göçmenler birçok hak elde etmişlerdir. Bu haklardan biri de seçme ve seçilme hakkıdır. Suriyeli göçmenler arasından vatandaşlık alarak oy kullanacak kişi sayısı 50 binin üzerindedir. Yaşanan göç hareketleri ve vatandaşlık alma süreçleri literatürde konuya ilişkin araştırmalar açısından önemli bir yer işgal etmektedir.

Bireylerin siyasal alandaki konumları, siyaset algıları, siyasal düşünce ve eylemlerinin nasıl oluştuğunu anlamak için buldukları toplumsal, kültürel ve sınıfsal yapılarının incelenmesi gerekmektedir. Bireylerin siyasal eğilimleri kişisel özelliklerinin yanı sıra maruz kaldığı siyasal, toplumsal ve kültürel yapıların etkisi altında gelişmektedir (Altun, 2014: 47). Suriyeli göçmenlerin siyasal hayattaki rollerini analiz edebilmek amacıyla göç etmeden önce ve göç ettikten sonra etkisi altında kaldıkları yapıları incelemek gerekmektedir.

Suriyeli göçmenlerin siyasal katılım davranışlarının incelenmesi amacıyla Mardin'de yaşayan 22 görüşmeciyle 2019 yılının Mayıs-Temmuz ayları arasında saha çalışması yapılmıştır. Görüşme soruları üç ayrı bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde görüşmecilerin demografik özelliklerine ait bilgiler, ikinci bölümde kendi ülkelerdeki ideolojik ve baskı aygıtlarının siyasal katılım davranışlarındaki etkilerine ait sorular, üçüncü bölümde ise değişen habituslarına bağlı olarak katılım davranışlarında meydana gelen değişikliklere ait açık uçlu sorular yer almaktadır.

Soruların bölümlendirilmesinden de tahmin edileceği gibi, saha çalışması sonrasında elde edilen bulgular iki ayrı kategoride analiz edilmiştir. Birinci alt başlıkta Suriyeli göçmenlerin göç etmeden önce Baas rejiminin etkisiyle yaşadıkları bölgelerde sergilemiş oldukları siyasal katılım davranışları Althusser'in (1970) devletin ideolojik ve baskı aygıtları kapsamında ele alınarak analiz edilmiştir. İkinci alt başlıkta Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye göç ettikten sonra siyasal katılımlarındaki tutum ve davranışlarının analizinde Pierre Bourdieu'nün (1984) habitus kavramı kullanılmıştır.

4.1. Devletin İdeolojik ve Baskı Aygıtları Çerçevesinde Suriyeli Göçmenlerin Siyasal Katılım Davranışlarının Analizi

Althusser, devletin ideolojik aygıtlarının (DİA); aile, okul, din, hukuk, kültür, haberleşme, sendikal olarak kurumlar bütününden oluştuğunu belirtmektedir. Her ne kadar ideolojik aygıtlar üzerinde çeşitlilik mevcut olsa da aygıtların işleyişindeki egemen ideoloji üst yapıda birleşmektedir (Althusser, 2016: 50). Egemen ideolojinin birleştiği üst yapı bireylerin toplumsal alandaki birçok faaliyetinde baskısını hissettirmektedir.

Bireylerin devletin ideolojisine uyumlu hale gelmesi için birey her yaşta ve her alanda mevcut ideoloji ile karşı karşıya kalmaktadır. Hükümet, idare, ordu, polis, mahkemeler ve hapishaneler baskı aygıtıdır (Althusser, 2016: 50). Ayrıca devletin baskı aygıtları şiddet kullanımı ile işlevini yerine getirirken DİA'lar işlevlerini yerine getirebilmek için ideolojiyi kullanırlar (Althusser, 2016: 52). Kimi toplumlarda salt ideoloji ile devlet egemenliğini sürdürebilirken kimi toplumlarda baskı araçlarını kullanmak durumunda kalabilmektedir.

Devlet, çocukları ana okuldan itibaren kendi ideolojisiyle yetiştirmeye başlar. Çocukların etkilere en açık oldukları yaşlarda aile DİA'sı ve öğretimsel DİA ile yıllarca egemen ideolojiyi çocukların zihinlerine yerleştirir (Althusser, 2016: 61).

Görüşmecilerden E8 Suriye'de iken Şam Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde eğitim görmektedir. Türkiye'ye göç ettikten sonra üniversite hayatına devam etmiştir. Görüşmeci Suriye'de kimliği olmadan³ eğitim gören bir vatandaştır. Suriye'nin eğitim sistemi ve Baas Rejimi ideolojisinin eğitim aracılığıyla topluma nasıl empoze edildiği konusundaki görüşlerini aşağıda dile getirmiştir:

Okulda öğretmenler asla siyaset konuşamazdı. Aksine hep Esad'ın yaptığı başarılar anlatılırdı. Okulda her sınıfta Esad'ın fotoğrafı olurdu. Bir gün arkadaşım sınıfa geldi, Esad'ın fotoğrafının yamuk olduğunu fark etti. Sandalyeye çıktı ve Esad'ın fotoğrafını düzeltmeye çalıştı. Bu arada öğretmen sınıftan içeri girdi. Arkadaşım o an sandalyenin üzerinde Esad'ın fotoğrafını düzeltiyordu. Öğretmenim arkadaşıma "sen orada ne yapıyorsun?" diye sordu ve arkadaşım "çerçevenin yamuk durduğunu ve düzeltmeye çalıştığımı" söyledi ancak öğretmenim inanmadı ve onu müdüre şikâyet etti. Bu olay üzerine arkadaşım karakola götürüldü ve hapse atıldı. Hala arkadaşımdan haber alamıyoruz. Muhtemelen ya hapistedir ya da ölmüştür. Bu olay neredeyse 20 yıl önce yaşanmıştır.

³ Baas Rejiminde Kürtlere ve göçmenlere kimlik kartı verilmezdi ve yalnızca liseye kadar eğitim alma hakkı verilirdi. Katılımcılardan E8 Kürt ve kimliksiz olmasına rağmen üniversite eğitimine devam edebilmiştir. Bu sebeple E8 isimli görüşmeci Suriye'de Baas rejiminde kimliği olmadan eğitim gören kişi olarak nitelendirilmiştir.

Şam'da Üniversite'de okuduğum süre zarfında daha çok bilinçleniyordum. Her ne kadar hocalar her fırsatta Esad ideolojisini yaymak isteseler dahi ilkokuldaki kadar baskıcı bir ideoloji sergilenemiyordu. Ancak savaş patlak verdiği zaman Esad'ı savunan hocalar derse gelip eylemlere çıkmamamız konusunda bizleri uyarırlardı. Hocalar bize "Siz eğitilmiş kişilersiniz siz o pis insanlar gibi tezahürlere çıkmayın. Siz yıllarca kaliteli eğitim almış insanlar olarak sokağa çıkan insanlarla aynı değilsiniz ve sizler sokağa çıkıp ortalığı karıştırmak isteyen insanlara karşı Esad'ı savunmalısınız. Eğitiminize devam edin, eğitiminize yazık etmeyin." diye telkinde bulunurdu. Üniversite'de Esad'a karşı muhalif olan hocalar da bulunmaktaydı ancak o hocalar konuşamazdı. Muhalif olduklarını yüz ifadeleri ile belirtmeye çalışırdılar ama yine de siyasal konularla ilgili konuşamazdılar.

Görüşmecilerden E16 üniversitedeki hocaların ve eğitim sisteminin Esad Rejiminin ideolojisini yayma ve siyaseti algılama hakkındaki görüşlerini aşağıdaki sözlerle açıklamıştır:

Okulda veya herhangi bir yerde ulu orta bir şekilde siyaset konuşulmazdı. Eğer etrafımızda siyaset konuşmak isteyen birileri varsa o kişiden uzak durmaya özen gösterirdik. Ailelerimiz bizi sürekli siyasete karışmamamız noktasında uyarırdı. Liseye giderken yakın arkadaşımız bir gün Esad hakkında gizli gizli diğer arkadaşımıza bir şeyler söylemeye çalışıyordu. Hocalarımızdan biri durumu fark etti ve o kişiyi şikâyet etti. Arkadaşımız Suriye'nin Hama kentindendi. Hama kentinde 1982 yılında yaşanan olaylardan kaynaklı olarak orada doğan ve büyüyen herkes zaten devletin gözünde birer teröristtir. Okuldayken biz o arkadaşımızın Hama'lı olduğunu biliyorduk ama okulda siyaset konuşulması yasak olduğu için asla Hama olayları hakkında konuşamazdık. Arkadaşımız ise şikâyet sonucunda hapse atıldı ve bir daha haber alamadık.

Aile devletin en güçlü ideolojik aygıtı olarak ifade edilmektedir. Çünkü aile her çağda dinin ve iktidarın doğal yeri olarak varlığını korumuştur (Althusser, 1996: 112). Siyasal kimliğin temel kaynağı olarak aile, devletin baskı aygıtlarından birini oluşturmaktadır. Aile siyasal kimliğin oluşumunda işlevsel bir kurum olarak kendi değer yargılarını çocuklarına aktararak varlığını sürdürmektedir. Aile üyelerinin davranış biçimleri bireylerin gözlemleri ile davranış biçimlerine yansımaktadır. Görüşmecilerden E6'nın siyasal davranışına etki eden aile ve Esad ideolojisi hakkındaki görüşleri aşağıda aktarılmıştır:

Ailem siyasi konular hakkında bizi hep uyarırdı ve "duvarların kulağı vardır" diyerek siyaseti herhangi bir yerde konuşmamıza izin vermezdi. Suriye'de oy kullandığımız zaman ailemin düşüncemize etkisi çok fazlaydı. Beşar Esad'a oy vermezsem başımıza kötü bir şey gelecekti hissine kapılıyordum. Bazı zamanlar anneme şaka yapıyordum, "Esad'a oy vermedim" diyordum. Annem hemen sinirleniyordu ve sus konuşma diye bana çıkışıyordu.

Görüşmecilerden E2'nin siyasal algı ve davranış ile ilgili açıklamaları aşağıda açıklanmıştır:

Kadın erkek fark etmeksizin tüm Suriye toplumu için siyasal hayatta aktif rol almak çok zor bir durumdu. Kürtler açısından ise çok daha zorlu bir durum mevcuttu. Annelerin siyaset algısını anlayabilmeniz için bir örnek vermek istiyorum. Küçükken seçimleri hatırlıyorum. Seçim defteri diye bir şey vardı. O seçim defterinde annemin fotoğrafını gördüm. Anneme dedim ki anne bu nedir? Annem bilmediğini söyledi. Annem gidip oy kullanıyordu ama ne kullandığını kime oy verdiğini bilmiyordu. Bilinçli bir oy kullanma durumu yoktu. Sırf muhtar anneme ceza vermesin diye oy kullanmaya gidiyordu. Çocukken hatırladığım başka bir durum ise Hafız Esad öldüğü zaman annemin, anneannemin, dedemin ağlamasıydı. Neden ağlıyorsunuz diye sorduğumda ise Hafız Esad'ın öldüğünü belirtmişlerdi. Hafız Esad'ın fotoğrafları odamızda asılıydı ve evde bir yas havası vardı. Şimdi anneme soruyorum anne sen baba Esad'ı gerçekten bu kadar seviyor muydun? Yok oğlum sevmiyordum ama eğer ağlamasaydık sanki kötü, yanlış bir şey yapmışız gibi hissedecektik. Ağlamasak günah işliyormuşuz gibi bir his vardı.

Esad'ın babasının bizim evde fotoğrafı vardı. Aslında sadece evlerde değil dükkânlarda, okullarda birçok yerde Esad'ın fotoğrafları vardır.

İletişim ve teknoloji alanındaki imkanların gelişmesi, katılımın sosyal hareket alanını dönüştürerek siyasetin alanını genişletmiştir (Tilly, 2008: 151). Suriye'de meydana gelen olaylar sosyal medya sayesinde bireyler arasında hızlıca yayılmış ve insanların örgütlenmesini kolaylaştırmıştır. Görüşmecilerden E10'un iletişim ve teknolojiyle ilgili yapmış olduğu açıklamalara aşağıda yer verilmiştir:

Ben haberleri çok yakından takip ediyorum ve Türkiye'deki bütün partileri biliyorum. Saadet Partisi, MHP, CHP vs. hepsini biliyorum. Bunları sosyal medya, televizyon, haber kanalları sayesinde öğrendim. Suriye'deyken televizyonda Esad'ın yaptığı yanlışları hiçbir haber kanalı söyleyemezdi. Hep Esad'ın ülkesi için yaptığı olumlu ve güzel haberlerden bahsedilirdi. Haber kanalları da baskı altındaydı. Muhalefete dair herhangi bir haber içeriği televizyonlarda yayınlanmazdı.

Basın-yayın, ifade ve örgütlenme özgürlüğünün olmadığı yerlerde seçimler kapalı oy- açık sayım kuralları dahilinde gerçekleşse bile adil seçimlerin varlığından söz edilemez. Basın ve yayın faaliyetlerinin büyük bir kısmının hükümetin kontrolü altında olması muhalefetin görüşlerini halkın birçok kesimine ulaştıramadığı bir seçim rekabetine dönüşecektir ve iktidarı elinde bulunduran hükümet seçim yarışına daha ileride başlayacaktır (Dahl, 2001: 112). Kitle iletişim araçlarının özgür olması ile toplumsallaşma ve eğitimsel gelişim sağlanabilir. Kitle iletişim araçlarının baskı altında olduğu toplumlar doğru haber kaynağına ulaşamamaktadır. Görüşmecilerden K20'nin kitle iletişim araçlarına ilişkin görüşlerine dikkat çekmek gerekirse;

Suriye'de seçim sonucu %99 çıkardı ve millet dalga geçerek derdi ki Esad kendi oyunu kullanmamış o yüzden %99 oy oranı çıkmış. Suriye'deyken de oy kullandım ama oradaki duruma seçim diyemeyiz. Orada sadece tek bir aday var. Suriye de parti var ama hepsi göstermelik. Partiler hep Esad'ın tahakkümü altındaydı. Haber kaynakları asla muhalefetin konuşmasına izin vermezdi. Seçimler nasıl yapılırdı o bile meçhuldü.

Diktatörlükle yönetilen ülkelerde iktidarı elinde bulunduranlar toplum içinde siyasetin varlığını gösterebilmek, toplum ile devlet arasında bir bağın olduğunu hissettirebilmek amacıyla hizipçilik, siyasi mücadele gibi bir takım demokratik yöntemlere başvururlar (Geddes, 1999: 121). Yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen bulgular dahilinde her ne kadar demokratik bir seçim yapıldığı algısı kamuoyunda oluşturulmaya çalışılsa dahi temelde demokratik olmayan süreçlerin varlığı gözlemlenmektedir.

Devletin baskı aygıtı (asker, polis, hapisane) uç durumlar söz konusu olduğunda egemen ideolojiyi koruyabilmek amacıyla şiddet kullanabilmektedir (Althusser, 2016: 50). İdeolojik aygıtların kullanımı ile amaç bireye dışsal zorunluluklarla nesnel olarak ideolojiyi aktarmaktır. Birey dışarıdan gelen müdahale ile öznel inanç ve edimler üretmektedir. Suriye'deki asker-polis aygıtının toplumsal baskı, korku ve şiddet bakımından rolü ile ilgili olarak görüşmecilerden K15'in aktarmış olduğu düşünceler aşağıda belirtilmiştir:

Suriye'de halk asla polise karşı gelemezdi. Polise karşı gelmek demek devlete karşı gelmektir. Polis ne derse o doğrudur. Eğer polise karşı gelirsek biz direk hapse atılırız. Polis çok acımasızdı. Büyük bir güç ve yetkiyle donatılmıştı. Belediye seçimlerinin olduğu bir gün Esad'a muhalif olan bir mahallenin sakinleri oy kullanmaya geldi. Polis direk onları oy kullanma alanından uzaklaştırmak istedi ancak onlar oy kullanacaklarını belirttiler. O an hiçbir şey olmadı. Ertesi gün polis eve geldi. Bütün aileyi hatta 12 yaşındaki çocuğu bile karakola götürdüler. Ailenin diğer akrabaları karakola gidip sormaya bile cesaret edemediler.

Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin Siyasal Katılım Davranışları: Mardin İli Örneği

Baskı rejiminin davranış kalıplarıyla karşı karşıya gelmiş olan görüşmecilerden K5'in görüşleri aşağıda belirtilmiştir:

Seçimlerde oy kullanmaya gidildiği zaman polisler oy kullanılacak yerin kapısında beklerdi ve siz Esad'a oy vereceksiniz değil mi diye sorarlardı. Eğer Esad'a oy vermeyeceğimizi anarlarsa zaten bizi oy kullanmak için içeri sokmazlardı. Eğer Esad'a oy vermiyorum desem beni direkt karakola götürürlerdi. Zaten benden bir daha haber alamazlardı. Devlet Güvenlik Mahkemeleri kapatılmış. Ben bunların hiçbirine inanmıyorum. Baas rejiminin polisleri ile karşı karşıya gelmiş biri olarak onların bu denli yumuşayacaklarını sanmıyorum.

Siyasal katılım, toplumun ihtiyaçlarını, isteklerini, problemlerini egemene iletmenin bir yoludur (Nie vd., 1989: 5). Demokratik toplumlarda bireyin siyasal pratikleri hükümetlere yol gösterici niteliktedir. Ancak tek bir partinin bulunduğu ve muhalefetin söz sahibi olmadığı toplumların siyasal alandaki katılımı etkisiz işlev görmektedir. Demokrasi, siyasi karar alıcılarının seçimlerinin serbest olarak yapıldığı ve iktidarın sınırlarının hukuki olarak yasalarla çevrilmiş olduğu bir yönetim şeklidir (Schmitter ve Karl, 1995: 76). Baskı ve şiddet yöntemlerinin siyasal katılım süreçlerinde aktif olarak yer alması demokrasinin zedelenmesine neden olmaktadır.

Görüşmeler bağlamında devletin ideolojik aygıtlarının yaşamın her alanına nüfuz ettiği gözlemlenmiştir. Suriye'de devletin ideolojik ve baskı aygıtlarının işlevselliğinden dolayı birey toplumsal, siyasal yaşamla ilgili öz bilinç oluşturmamaktadır. Haberleşme ve basın yayın araçlarının siyasal ideoloji ile donatılmasından kaynaklı birey doğru bilgiye ulaşamamaktadır. Eğitim vasıtasıyla ideolojinin bireyin bilincine tam anlamıyla işleme sağlanmıştır. Baas ideolojine karşı oluşabilecek güç ve direnişi kırmak maksadıyla baskı aracı olan polis-ordu-hapishane aygıtı devreye girmektedir. Siyasal hayatta egemen ideolojinin buyruklarına boyun eğme ile toplumsal düzenin bozulmaması amaçlanmıştır.

4.2. Pierre Bourdieu Sosyolojisi Ekseninde Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Modern dönemde göç sürecinin etkisiyle bireyler atalarının anayurtlarından kopmakta ve köksüzleşmektedirler (Beaud ve Noiriel, 2003: 19). Savaş sebebiyle göç etmek durumunda kalan Suriye halkı mekân değişikliğiyle yıllardan beri aktarılan toplumsal algılar, gelenek, görenek, inanış, örf ve adetlerin dışında yeni bir sosyal yaşam kurmak mecburiyetinde kalmışlardır. Suriye halkı göç etme sürecinde öznel ve nesnel koşullar altında yeni siyasal pratikler kazanmaya başlamıştır. Esad rejiminin otoriter yapısının dışında demokratik olarak adlandırdıkları Türkiye'ye göç eden Suriye halkının siyasal kimlikleri yeniden üretilmiştir.

Habitus, bireyin algı, düşünce ve yaşayış biçimini şekillendiren aynı zamanda birey tarafından şekillendirilen karşılıklı bir durumu ifade etmektedir. Birey habitusu sayesinde farklı meseleler karşısında farklı çözümler üretme ve yeni davranışlar geliştirme yeteneği kazanır (Bourdieu ve Wacquant, 2003: 27). Suriyeli göçmenler göç ettikleri yerde yeni habituslar edinmeye başlamışlardır. Habitusları değişen Suriyeli göçmenler edindikleri yeni sosyal ağlar, çevre ve kültürün etkisiyle farklı davranışlar sergilemeye başlamışlardır. Türkiye'ye göçle gelen K11'in siyasal katılım davranışında meydana gelen değişikliklerle ilgili olarak açıklamaları aşağıda aktarılmıştır:

Suriye'de çıkan savaşın önemli nedeni rejimin baskısından kurtulmak ve ekonomik olarak refaha kavuşmaktı. Türkiye'ye göç ettiğimizde siyasal alanda Erdoğan'ı sevmeyenlerin sevmediklerini söylediklerini ve televizyondaki kanalların CHP, MHP, HDP gibi partilerden bahsettiklerini gördük. Yavaş yavaş siyaseti takip etmeye başladım. Bizlere oy kullanma hakkı verildiğinde hayatımda ilk defa özgür bir şekilde oy kullanabildim. Bütün partilerin parti programlarını açtım, okudum, inceledim. Partilerin programlarından sonra adaylar hakkında bilgilenmek için tek tek inceleme yaptım. Adayların

Suriyeliler hakkındaki düşüncelerine baktım. Tüm bu siyasi bilgileri elde ettikten sonra oy verme konusunda karara varabildim.

Habitus, içinde var olduğumuz sosyal dünya aracılığıyla oluşan kalıcı ve kuşaktan kuşağa aktarılabilen bir eğilimler sistemidir (Wacquant, 2011: 61). E14 göç ile yeniden üretilen sosyal çevrenin, paylaşılan deneyimlerin siyasal katılım davranışına olan etkisini aşağıdaki cümlelerle açıklamıştır:

Siyasal katılım nedir, oy kullanmak nedir, kim nasıl oy kullanıyor biz bunları Suriye'deyken bilmiyorduk. Mardin'e taşındığımızda siyasal davranışımızda çevremizin çok etkisi oldu. Üniversite'de her düşünceden arkadaşlarım var. Kimisi HDP diyor, kimisi AKP diyor. Suriye'de yaşarken din benim için önemli bir konuydu. Ancak Türkiye'ye geldiğimden beri bir insana oy verirken baktığım en önemli konu adaletli olmasıdır. Suriye'de yaşarken partiler zaten yoktu ama muhalefetle ilgili herhangi bir bilgiye ulaşmak da imkansızdı. Türkiye'de öyle değil ve artık nasıl oy kullanılır, oy kullanmak için neler yapmak gereklidir hepsini öğrendim. Boş yere sırf ceza almamak için oy kullanmaya gitmiyorum.

Aile mevcut sistemden edinmiş olduğu habitusu bireye ulaştırır. Birey okul deneyimleri ile edinmiş olduğu habitusu birleştirir ve yeni deneyimlerle oluşturulmuş habitusu edinir. Birey çevresel faktörlerin, yaşın, coğrafi değişikliklerin etkisiyle yeni habituslar üretir. Öznel deneyimlerin ve nesnel ilişkilerin de etkisiyle habitus sürekli bir yeniden yapılanma oluşturur (Bourdieu, 2000: 87). K5'in göçle birlikte yeniden üretilen siyasal aktivizmi ve toplumsallaşma işlevinin siyasal katılımındaki etkisi hakkındaki görüşleri aşağıda belirtilmiştir:

Benim babam inşaatta çalışıyor. Bütün gün iş yapıyor. Siyaset hakkında bilgilendiği tek yer haberler. Haberler sürekli Esad'ı anlatınca bir saatten sonra artık haber dinlemekten bıkiyorsun. Babam Suriye'de haberleri dinlemezdi, kadınlar hep dizi izlerdi. Okulda siyaset konuşulmazdı. Türkiye'ye geldik okula başladım. Seçimler oldu baktım herkes partiler hakkında iyi veya kötü yorum yapıyor. Televizyona baktım bazı kanallar CHP diyor bazı kanallar AKP diyor. Hangi partiye oy kullanacağımızı konuşabiliyoruz.

Habitus, eylemi yapan kişinin toplum tarafından kendisinden yapılması beklenen eylemi hiç düşünmeksizin pratiğe döktüğü gerçeklik alanıdır. Habitus bireye “böyle bir durumda yerinde kim olsa aynı davranışı sergilerdi” mentalitesiyle hareket etme imkânı sağlayan anlayıştır (Bourdieu ve Wacquant, 2003: 121). K21'in görüşme esnasında paylaştığı bilgiler toplumun bireyden beklenen davranışı sergilemesindeki durumu açıklamaktadır:

Türkiye'deyken oy kullanılacak dendi. Elimize bir kâğıt tutuşturdular. Bizler de dedik ki biz oy kullanmayacağız. Ya siyasetin hiçbir yerinde olmak istemiyorduk. Çevremizdeki komşular, arkadaşlarımız, muhtar hepsi tek tek bizi uyardı ve dedi ki sizin mutlaka oy kullanmanız lazım. Çünkü Türkiye'deki herkes oy kullanıyor. Sonra Suriyeli akrabalarımıza baktık onlar da oy kullanıyordu. O zaman anladık ki artık Suriye'de değiliz ve bulunduğumuz yerin kurallarına göre davranışta bulunmamız gerekmektedir. Çevremizdeki herkesin davrandığı gibi davrandık. Ben siyaset konuşmayı sevmiyorum. Kusura bakmayın ama Esad'ın yaptığı iyi şeyler de var ama kimse söylemiyor. Ben de bu konuda konuşmak istemiyorum. Türkiye'de yapılması gereken sorumluluklarımızı yerine getiriyoruz ve yaşamımıza devam ediyoruz.

Habitus bireysel ve kolektif davranışların üretildiği tarihsel bir yöne sahiptir (Bourdieu, 2003: 54). E2 kodlu katılımcıya tarihsel süreç içinde üretilen ideolojinin siyasal katılım üzerindeki etkisi hakkında soru sordüğümüz zaman ideolojik baskının, ailenin, eğitimin, medyanın etkisinin yanında yaşanan yerin özelliklerinin de siyasete bakış açısını belirlediğini dile getirmiş ve siyaset hakkındaki düşüncelerini aşağıdaki gibi aktarmıştır:

Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin Siyasal Katılım Davranışları: Mardin İli Örneği

Siyasetle ilgili konuları da yakından takip ediyorum. Ben Kürdüm ve Kobaniliyim. Ancak ben Şam'da büyüdüm. Ben Arapların yoğun olduğu Kürtlerin daha az yaşadığı bir şehirde yaşıyordum. Kobani'ye gittiğimde yahut Kobanili arkadaşlarımla siyaset hakkında konuştuğumuzda ben onlardan daha farklı yorumluyorum olanları. Hatta bana kızıyorlar. Sende onlar gibi düşünüyorsun diyorlar. Ancak ben durumu yanlış algıladıklarını aslında görünenin çok ötesinde bir durum olduğunu anlatmaya çalışıyorum. Kesinlikle yaşadığınız yerin kültürel, sosyal birikimleri, çevrenizin yaşam şekli ve bakış açısı siyasal katılımınızda çok etkili olmaktadır. Türkiye'ye gelince birçok düşüncem yeniden şekillendi. Siyasete bakış açım artık din, cinsiyet, ideoloji, etnik köken önem arz etmiyor. Parti programı çok önemli artık.

Bireylerin toplumsal bağları, toplumsallaşma süreçleri, ailelerinden devraldıkları ve eğitim aracılığıyla biriktirdikleri sermayeleri kapsamında toplumsal alandaki konumlanışları şekillenmektedir. Toplumda yer edinen kültürel aygıtlar devletin egemen ideolojisine hizmet etmekte ve toplumsal faaliyetlerin var olduğu edebiyat, sanat alanlarında mevcut ideolojinin yer almasını sağlamaktadır (Althusser, 2014: 52).

Kültürel sermaye aslında devletin eğitim yoluyla ailelere yani bireylere aşıladığı yapıdır. (Bourdieu ve Wacquant 2003: 108). E1 tarihsel olarak siyasal bilinç kazanmasında devletin oynadığı rolü aşağıdaki şekilde aktarmıştır:

1984 yılında Hama'dakiler biz bu sistemi istemiyoruz dediler. Dünya başlarına yıkıldı. Suriye halkı bir daha konuşmadı. Hama'daki herkes yaşananları çok iyi biliyor ama asla ama asla konuşmuyorlar. Biz gençler büyüdük ve sistemi sorgulamaya başladık. Özellikle sosyal medyadan takip ederek dünyadaki seçimleri gördükçe Suriye'nin sistemini eleştirmeye başladık. Bizler ailelerimize dedik ki bir daha ne olursa olsun Esad'a oy vermeyin ve lütfen hiçbir şeyden haberi olmayan insanlar gibi davranmayın. Aileler Hama'da olan olayları anlatarak bizleri susturmak istiyordu. Şimdi ben Türkiye'ye geldim. Haberleri izliyorum. Meclis'te milletvekilleri 1980'lerdeki faili meçhullerin hesabını sorabiliyorlar. Biz neden Hama'nın hesabını soramıyoruz? Artık elbette bizler de bilinçlendik ve özgürce konuşabiliyoruz. Her ne kadar ailelerimiz hala susun dese dahi ben konuşacağım. Suriye hukukun olduğu bir ülke olarak kurulana kadar siyasal katılımın özgürce yapılabildiği bir alan olana kadar konuşacağım.

Habitus siyasal kimliğin inşasında önemli rol oynamaktadır. Bireyin sahip olduğu değerler açısından habitus medya, eğitim, çevresel, siyasal, psikolojik gibi birtakım araçların da yardımıyla bireyin yeni özel deneyimler kazanmasını sağlamaktadır. Yapılan alan araştırması toplumsal aidiyetlerin nesilden nesile aktarılmasında habitusun önemini bir kez daha ortaya koymuştur. Bireylerin siyasal alana dahil olmaları tarihsel yaşanmışlık ve deneyimlerin etkisiyle önce aile tarafından engellenmekte, daha sonra eğitim aracılığıyla ideolojik olarak pekiştirilmektedir. Ancak değişen habitusları, buna bağlı olarak üretilen sosyal ağlar ve daha özgür bir ortamın varlığı siyasal alandaki konumlanışlarında pasiflikten aktifliğe doğru ilerleyen bir hareket alanı sağlamıştır.

5. Sonuç

2010 yılında meydana gelen Arap Baharıyla birlikte yaşanan Suriye iç savaşı birçok insanın göç etmesine neden olmuştur. Suriye'de yaşanan siyasal meseleler ve toplumsal iç çatışma güvenlik problemini ortaya çıkarmış ve insanların kitleler halinde zorunlu olarak ülkeyi terk etmesine sebep olmuştur. Göç sürecinde insanlar yakın mesafeleri tercih etmektedir. Türkiye Suriye'nin komşusudur ve Arap Baharı sonrasında en çok göç alan ülke konumundadır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre Türkiye; ekonomik, güvenli, yakın mesafede, kültürel-dinsel-dilsel olarak benzerlikler barındırmakta ve siyasi olarak özgür olmasından kaynaklı olarak tercih edilmiştir. Aslında, tercih sebepleri arasında sayılan siyasi özgürlük bu çalışmanın ana konusunu oluşturan Suriyelilerin siyasal katılım davranışları

hususunda tek başına fikir verebilecek bir husustur. Siyasal katılım bakımından göç etmeden önceki ve sonraki davranış kalıplarına baktığımızda söz konusu siyasi özgürlük çerçevesinde Suriyelilerin ciddi bir farklılaşma yaşadıklarını söyleyebiliriz. Bu farklılaşmayı biraz daha detaylandırarak bu bölümde analiz etmeye çalışacağız.

Madalyonun bir yüzünde Suriyelilerin kendi ülkelerindeki siyasal rejim ve bu rejimin sınırlarını, içeriğini belirlediği siyasal katılım ortamı bulunmaktadır. Yapılan alan araştırması neticesinde toplumun siyasallaşmasındaki en büyük engel Esad rejiminin ideolojisidir. Suriye halkı göç etmeden önce Esad ideolojisinin baskı ve şiddetine maruz kalmıştır. Esad rejimi Althusser'in devletin ideolojik ve baskı aygıtları olarak kavramlaştırdığı aile, eğitim, medya ve polis-ordu-hapishane gibi faktörleri kullanarak halkı siyasetten uzaklaştırmış ve ideolojiye ters düşecek herhangi bir davranışta bulunulmasını engellemek amacıyla baskı aygıtlarını kullanmıştır. Yapılan araştırmalar neticesinde 22 görüşmecinin de siyasal konularla ilgili olarak; *"Suriye'de asla siyaset konuşulmazdı. Duvarların kulağı vardır."* cümlelerini sarf ettiği gözlemlenmiştir. *Duvarların kulağı var* cümlesiyle asıl anlatılmak istenilen Esad'ın baskı aygıtı olarak kullandığı polis ve toplum içindeki muhbirlerdir.

Siyasal sürece katılım noktasında birçok birey Arap Baharı sürecine kadar siyasal hayatta aktif rol almadıklarını ve yalnızca oy kullanma davranışı sergilediklerini dile getirmişlerdir. Alan araştırması süresince Suriye'de bulunan süre zarfında siyasi partilerde görev alan kişilere rastlanılamamıştır. Siyasal partilerin varlığının tamamen Esad rejimi kontrolünde olması ve halkın bir kısmının belli sebeplere dayanarak kimlik sahibi olmaması bu durumun en önemli nedenlerini teşkil etmektedir.

Siyasal kimliklerin yeniden üretilmesiyle birlikte siyasal katılımının düzeyleri incelenmeye çalışılan bireylerin birçoğu siyasal hayattaki meseleler hakkında sosyal medya aracılığıyla bilgilenmektedir. Siyasal katılımı oy kullanma düzeyinde olan genç bireyler eğitim süreci tamamlandıktan sonra ve ilerleyen süreçlerde siyasal hayatta aktif rol almayı düşünmektedirler. Türkiye'de oy kullanma noktasında birçoğu bunun bir görev olduğunu ve demokratik seçimlerin varlığına inandıklarından dolayı oy kullandıklarını dile getirmişlerdir.

Suriyeli göçmenlerle yapılan alan araştırması noktasında devletin ideolojik ve baskı aygıtlarının siyasal katılım davranışlarını büyük ölçüde etkilediği gözlemlenmiştir. Özellikle aile faktörü ile başlayan süreç eğitim ve çevresel koşulların nüfuzuyla bireyin davranışlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Yeni çevresel duruma adapte olan birey yeni siyasal katılım davranışı geliştirerek Türkiye'de oy kullanmış ve sosyal hayatta siyasi konuşmalara dahil olmaya başlamıştır. Siyasal olaylar ve durumlar karşısında birey edinmiş olduğu bilgiler ve tecrübelerle yeni siyasal pratikler oluşturmuştur.

Katılımcılarla yapılan görüşmeler neticesinde Esad ideolojisine karşı gelen bireylerin polis-ordu ve hapishane ekseninde sindirilmeye çalışıldığı analiz edilmiştir. Esad rejiminin baskı ve ideolojisine karşı gelen bireyler her zaman devletin baskı araçlarıyla korkutulmaya çalışılmıştır. Arap Baharı sürecinin temel nedenlerini oluşturan adil seçimlerin yapılmaması, demokratik uygulamaların yoksunluğu, ekonomik sıkıntılar, yolsuzluklar gibi problemler karşısında halk yıllar boyunca baskı ve şiddet ile sindirilmişlerdir. Bütün görüşmeciler Suriye'de siyaset konuşmanın kesinlikle yasak olduğunu, konuşulduğu veya ideolojiye karşı gelindiği takdirde hapishaneye atılacaklarını düşünmektedirler.

Suriye halkının öznel deneyimlerle ve özgür fikirlerle donatılmış bir siyasal algı, düşünce ve eyleme sahip olmadıkları gözlemlenmiştir. Bir toplumun sosyo-kültürel, demografik özellikleri, sosyal sermayeleri ve habitusları siyasal katılımı önemli rol oynamaktadır. Siyasal tercihler noktasında Suriye halkı yapılan görüşmelerde Suriye'de buldukları süre zarfında aktif rol oynamamışlar ve siyasete de ilgi duymamışlardır. Politik bilginin olmadığı bir siyasal ortamda ilginin olmasının imkansızlığı ile

bireyler izole bir hayat yaşamışlardır. Özellikle muhbirlerin fazlaca yer aldığı toplumsal yapı içinde insanların birbirine güvenleri bulunmamaktadır.

Suriyelilerin siyasal katılım davranışlarını gösteren madalyonun diğer yüzünde ise Türkiye'ye döndükten sonraki görüntüleri yer almaktadır. Üzerinde yeterince durduğumuz habitus kavramını referans aldığımızda göç sonrasında yerleştikleri yeni çevre, Suriyelilerin siyasal kimliklerinin yeniden üretilmesine neden olmuştur. Aslında habitusun siyasal davranışlar üzerindeki etkisi Türkiye'ye gelmeden önce, ülkelerinin farklı bölgelerinde yetişen Suriyeliler arasında da gözlemlenebilecek bir olgudur. Örneğin görüşmecilerden Kobani'de doğup Şam'da yetişen bireyin siyasete bakış açısındaki farklılıklara da rastlanılmıştır. Kobani'de meydana gelen olaylara karşı yaklaşımında daha ılıman bir tavır sergileyen katılımcı çevresindeki arkadaşları tarafından yanlış düşünüldüğüne dair tepkiler aldığını belirtmiştir. “Şam'da büyüdüm ve bu sebeple Kobani'li arkadaşlarım kadar olaylara sert bir bakış açısıyla yaklaşmıyordum. Ben de Kobani'liydim ancak hassasiyetlerini anlayamıyordum çünkü o çevrede yetişmedim” diye cevap vermiştir. Türkiye'ye geldikten sonra ise habitusun siyasal davranışlar üzerindeki etkisi çok daha bariz bir şekilde ortaya çıkmıştır. Yapılan alan araştırmasında bireylerin siyasal alandaki davranışlarında meydana gelen değişimlerin Türkiye'ye göç ettikten sonra edinilen davranışlar olduğu kanısına ulaşılmıştır. Görüşmecilerden etnik kökenden kaynaklı olarak veya birçok farklı sebebe bağlı olarak Suriye'de hiç oy kullanmayan ancak Türkiye'ye gelince oy kullanan kişiler bulunmaktadır.

Türkiye'de oy kullanma noktasında birçoğu bunun bir görev olduğunu ve demokratik seçimlerin varlığına inandıklarından dolayı oy kullandıklarını dile getirmişlerdir. Değişen habituslarıyla birlikte çevrelerinde ve sosyal hayatta insanların siyasal konularla ilgili ifade özgürlüğüne sahip olduklarını düşündüklerini ifade etmişlerdir.

Göç sürecinde meydana gelen mekân değişimiyle birlikte edinilen sosyal ilişkiler, yerleşik kodların ve habitusların da değişimine neden olmaktadır. Suriyeli göçmenlerin devletin ideolojik ve baskı aygıtlarıyla şekillenen siyasal kodlarının, yerleşik habitatlarının ve kimliklerinin artık yeniden şekillendiğine dikkat çekmek gerekmektedir. Siyasal katılım noktasında Suriyeli göçmenler eğitim alanında da Baas rejiminin etkisi altında bir yaşam sürdürdüklerini belirtmişlerdir. Üniversite eğitimi sürecine kadar bireyler Esad ideolojisinin etkisi altında kaldıklarını dile getirmişlerdir. Siyasal hayatta aktif katılım sergilemenin imkansızlığı ve adil seçimlerin mümkün olmadığı bir sistemde bireyler siyaset hakkında konuşmanın bir anlamı olmadığından bahsetmişlerdir.

Kaynakça

- Althusser, L. (1996). *Gelecek Uzun Sürer*. (Çev. İsmet Birkan), Can Yayınları, İstanbul.
- Althusser, L. (2005). *Yeniden Üretim Üzerine*. (Çev. A. I. Ergüden), İthaki Yayınları, İstanbul.
- Althusser, L. (2016). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. (Çev. Alp Tümertekin), İthaki Yayınları, İstanbul.
- Altun, E. (2014). *Aile ve Siyasetin Yeniden Üretimi: Siyasal Toplumsallaşmada Ailenin Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Beaud, S. ve Noiriel, G. (2003). Göçmenlerin Bütünleşmesini Düşünmek. *Toplumbilim Dergisi, Göç Sosyolojisi Özel Sayısı, 17*: 15-24.
- Bourdieu, P. (2000). *Outline Of A Theory Of Practice*. (Çev. R. Nice), Cambridge University Press, Cambridge.
- Bourdieu, P. (2003). *The Logic Of Practice*. (Çev. R. Nice), Cambridge Polity Press, Cambridge.
- Bourdieu, P. ve Wacquant, L. J. (2003). *Düşünsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*. (Çev. Nazlı Ökten), İletişim Yayınları, İstanbul

Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin Siyasal Katılım Davranışları: Mardin İli Örneği

- Cleveland, W.L. (2008). *Modern Ortadoğu Tarihi*. (Çev. Mehmet Harmancı), Agora Kitaplığı, İstanbul.
- Dahl, R. A. (1963). *Modern Political Analysis*. Englewood Cliffs: Prentize-Hall Inc.
- Dahl, R. A. (2001). *Demokrasi Üzerine*. (Çev. Betül Kadioğlu), Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Geddes, B. (1999). What Do We Know About Democratization Twenty Years. *Annual Review of Political Science*, 2, pp.115-144.
- Heywood, A. (2007). *Siyaset*. (Çev. Bekir Berat Özipek), Adres Yayınları, Ankara.
- ILO Department Of Statistics. (2011). Statistical Update On Arab States And Territories And North African Countries. Erişim Tarihi: 12/01/2019 https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/presentation/wcms_156325.pdf.
- Kalaycıoğlu, E. (1995). *Türkiye'de Siyasal Kültür ve Demokrasi, Türkiye'de Demokratik Siyasal Kültür*. Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara.
- Kapani, M. (2016). *Politika Bilimine Giriş*. BB101 Yayınları, Ankara.
- Kıslakçı, T. (2012). *Arap Baharı*. Mana Yayınları, İstanbul.
- Kışlalı, A. T. (2010). *Siyasal Sistemler Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*. İmge Yayınları, Ankara.
- Kurt, V. (2014). Tunus, Mısır, Libya ve Suriye: Orduların Arap Baharına Etkisi, *Seta Yayınları*, (102).
- Mark LeVine & Bryan Reynolds (2016). Theatre of Immediacy: Performance Activism and Art in the Arab Uprisings. *Islam and Popular Culture*. University of Texas Press, Texas.
- Mülteciler Derneği, Türkiye'deki Suriyeli Sayısı. Erişim Tarihi: 27.07.2019, <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>.
- Nebati, N. (2019). Ortadoğu'da Demokrasiyi Geliştirme Hareketi Olarak Arap Baharı, *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 9 (2), 178-190.
- Nie, N. H., Verba, S., Converse, P. E. (1989). *Siyasal Katılma Kamuoyu ve Oy Verme Davranışı*. (Çev. İlter Turan ve Tunçer Karamustafaoğlu). Siyasi İlimler Türk Derneği Yayınları, Ankara.
- Öztekin, A. (2010). *Siyaset Bilimine Giriş*. Siyasal Yayınevi, Ankara.
- Sartori, G. (1996). *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*. (Çev. Tunçer Karamustafaoğlu ve Mehmet Turan), Yetkin Yayınları, Ankara.
- Schmitter, P. C. ve Karl T.L. (1995). Demokrasi Nedir, Ne Değildir. (Çev. L. Gönenç), (Ed. L. Diamond ve M. F. Plattner). *Demokrasinin Küresel Yükselişi*, ss. 67-81, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Şimdi, M. (2019). "Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin Siyasal Katılım Davranışı: Mardin Örneği", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Artuklu Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mardin.
- Tilly, C. (2008). *Toplumsal Hareketler*. (Çev. Orhan Düz), Babil Yayınları, İstanbul.
- UNHCR, Total Registered Syrian Refugees. Erişim Tarihi: 27.07.2019. <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>.
- Wacquant, L. (2011). *Kent Paryaları*. (Çev. Mehmet Doğan), Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.